

Key words: *teacher training, formation of readiness, control and assessment activities.*

УДК: 378.22+303.444

Т. Г. Постоян, А. Ю. Кінешева
Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К. Д. Ушинського

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Визначено та охарактеризовано педагогічні умови формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти в системі експериментального навчання. Акцентовано увагу на тому, що провідна роль у формуванні прогностичної компетенції в умовах експериментального навчання належить інформаційним технологіям. Розглянуто мету, завдання, підходи до побудови змісту спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти».

Ключові слова: *магістр початкової освіти, прогностична компетентність, формування, педагогічні умови, спецкурс, інформаційні технології.*

Постановка проблеми. Сучасний процес інтеграції України в європейський освітній і науковий простір пов'язаний із зростанням вимог до рівня професійної компетентності майбутніх педагогів, від якості знань і вмінь яких значною мірою залежить рівень розвитку освіти української молоді.

Однією з задач, що стоять сьогодні перед вищою педагогічною освітою, є підготовка мобільних, конкурентоспроможних та далекоглядних в освітньому процесі фахівців, здатних передбачати можливі освітні зміни та ефективно, якісно будувати процес навчання на основі науково обґрунтованих прогнозів. Підготовка педагога, здатного до ефективного здійснення прогностичної педагогічної діяльності, пов'язана з формуванням його прогностичної компетентності як інтегративної складової професійної компетентності.

У сучасних умовах розвитку й широкого застосування засобів інформаційних технологій випускники вищих педагогічних навчальних закладів повинні вміти самостійно знаходити раціональні засоби розв'язання педагогічних проблем за допомогою сучасних технологій, працювати з інформацією й використовувати інформаційні технології. Тому визначна роль належить упровадженню інноваційних процесів у педагогічну систему вищої освіти як продуктивного механізму формування в майбутніх магістрів початкової освіти прогностичної компетентності.

Аналіз актуальних досліджень. Процес підготовки студентів-педагогів до прогностичної діяльності розглянуто в дисертаційних дослідженнях В. Г. Демідової, О. С. Кабанської, Л. А. Регуш, А. Ф. Присяжної та ін. Організаційно-педагогічні умови навчання майбутніх учителів педагогічному прогнозуванню досліджувала Т. С. Шеховцова. Проблемами

підвищення результативності підготовки студентів магістратури займаються такі українські вчені, як В. І. Бондар, С. С. Вітвіцька, О. І. Гура, Л. Г. Кайдалова, О. Г. Мороз та ін. Інформаційні технології в підготовці магістрів застосовували Я. Г. Гулецька, М. Ю. Кадемія, Т. І. Коваль, В. О. Трайнев та ін. Однак питання щодо визначення й реалізації педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти засобами інформаційних технологій потребує подальшого вивчення.

Метою статті є аналіз методологічної сутності поняття «педагогічні умови» та визначення педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти засобами інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Ефективність педагогічного процесу залежить від умов його перебігу [2, 78]. Категорія «умова» є загальнонауковою. Так, у великому тлумачному словнику сучасної української мови умови визначаються як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь» [5, 1295]. У філософському виданні поняття «умова» визначається як категорія, у якій відображається відношення предмета до тих чинників, завдяки яким вона виникає та існує. Особливістю умови є те, що вона сама собою, без діяльності не може перетворитися на нову дійсність, продукувати її, вона лише створює можливість нової речі як зумовленої [9, 531].

У науково-педагогічних дослідженнях, як правило, мова йдеться про педагогічні умови. Розробленню педагогічних умов організації та здійснення навчально-виховного процесу присвячені дослідження Ю. К. Бабанського, В. П. Беспалька, О. Г. Бражнич, С. У. Гончаренка, О. М. Пехоти та ін. У працях цих науковців визначено сутність поняття «педагогічні умови» Педагогічними умовами вважають обставини, що сприяють розвитку чи гальмуванню навчально-виховного процесу, їх визначають як комплекс засобів, наявних у навчального закладу для ефективного здійснення навчально-виховного процесу.

На думку О. Г. Бражнич, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [4]. О. М. Пехотою педагогічні умови розглядаються також як категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, які об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [8].

Таким чином, якщо певна умова є причиною певного ефекту, то вияв цього ефекту залежить не лише від усвідомлення нами цієї умови (її

визначення), а й від її наявності, існування, реалізації. Відтак перед педагогом постає завдання не лише визначити, але й створити, реалізувати певні умови для досягнення запланованого ефекту.

Аналіз підходів до визначення понять «умови», «педагогічні умови» дає змогу конкретизувати поняття педагогічні умови формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти – проблеми нашого дослідження. Під педагогічними умовами формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти розуміється результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, технологій (методів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей дослідження.

Реалізація педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти має на меті забезпечити процес оволодіння основними методами прогнозування, що дає змогу здійснювати аналіз, моделювання, проектування та конструювання навчально-виховного процесу. У нашому експериментальному дослідженні формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти забезпечують такі педагогічні умови:

- формування мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої прогностичної діяльності;

- детермінація розуміння існуючої залежності між рівнем прогностичної компетентності та рівнем загальної професійної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти через упровадження спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти»;

- створення інноваційного інформаційно-комунікаційного освітнього середовища на засадах компетентісно орієнтованого та контекстного підходів навчання;

- інтеграція спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» та виробничої й переддипломної практик.

Визначені нами взаємопов'язані педагогічні умови покликані забезпечити якісну організацію процесу формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкового навчання.

Слід зазначити, що нині важко забезпечити ефективність процесу підготовки фахівця лише на засадах традиційних педагогічних технологій, адже професійна підготовка в умовах репродуктивної діяльності формує в майбутнього фахівця інертний тип мислення, позбавлений допитливості та творчої активності. У майбутнього фахівця не формується самостійне, творче мислення, він не здатний вийти за межі ситуації, знайти нестандартні рішення і взяти на себе відповідальність за їх прийняття. Усунення цього в нашому експериментальному навчанні прогнозуванню забезпечує використання інформаційно-комунікаційних технологій. Саме інформаційно-комунікаційні технології сприяють формуванню важливих

складових професійної компетентності та досягнення стратегічних цілей – підвищення ефективності всіх видів освітньої діяльності і як наслідок – підвищення якості підготовки фахівців з новим типом мислення, відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства [4, 193].

У процесі реалізації мети й завдань спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» ми використовували, на нашу думку, найбільш перспективні, значимі та доступні для професійної підготовки інформаційні технології, серед яких: мультимедійна технологія; технологія гіпертекстового подання інформації; технологія тематичного освітнього вебквесту (WebQuest); освітні блоги, а саме: короткостроковий тематичний блог спецкурсу, індивідуальні блоги-портфоліо студентів, у якому вони виконували різні види завдань, індивідуальний блог викладача; комп'ютерне тестування.

Поряд з орієнтацією на використання інформаційно-комунікаційних технологій, під час розроблення змісту спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» ми орієнтувалися на вимоги ринку освітніх послуг щодо прогностичних аспектів професіоналізму майбутніх магістрів початкової освіти. У зв'язку з чим, мета спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» полягає в цілеспрямованому формуванні в майбутніх магістрів початкової освіти прогностичної компетентності шляхом оволодіння процесуальними основами педагогічного прогнозування та набуттям практичних навичок його розроблення та впровадження.

Мета вивчення спецкурсу конкретизується в таких завданнях: формування цілісних, системних уявлень у галузі педагогічного прогнозування; освоєння сучасних підходів щодо проектування, моделювання та конструювання педагогічної діяльності; оволодіння інструментарієм педагогічного прогнозування; розвиток прогностичного мислення.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- технологічні особливості прогнозування в освіті, його місці в структурі діяльності магістра початкової освіти, ознаки, види, підстави освітнього прогнозу;
 - сутність педагогічного прогнозування, його відмінність від передбачення; категоріальний апарат прогнозування сутність та структуру прогностичної компетентності; типологію прогнозів;
 - методи та види прогнозування в педагогічній діяльності;
 - технологію процесу побудови прогнозу ефективності навчального процесу; основні етапи прогнозування;
 - форми прогнозування в педагогічній діяльності: цілепокладання, проектування, планування;
- уміти:
- використовувати алгоритм педагогічного прогнозування;

- визначати й формулювати цілі та завдання прогнозу, що розроблюється;
- застосовувати методи прогнозування в педагогічній діяльності;
- уявляти процес можливого розвитку педагогічного явища;
- аналізувати прогнозний фон;
- здійснювати верифікацію та коригування прогнозів;
- здійснювати прогнозування ефективності навчального процесу шляхом здійснення цілепокладання, проектування, планування, проектування.

В основі змістової складової спецкурсу «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» лежить модульний принцип. Згідно з цим принципом, до навчального курсу включено два змістових модулі, а саме: I модуль «Концептуальні засади педагогічного прогнозування» та II модуль «Технологія прогнозування педагогічних об'єктів, процесів та явищ».

Слід зазначити, що змістова складова спецкурсу відображає вимоги до розвитку прогностичної компетентності з урахуванням управлінської сфери діяльності менеджера освіти. Використання різного типу професійних ситуацій, ситуаційно-рольових ігор орієнтовано на розвиток усіх компонентів прогностичної компетентності.

Висновок та перспективи подальших наукових розвідок. За допомогою навчальної дисципліни «Прогностична діяльність в системі менеджменту початкової освіти» забезпечується можливість активного й цілеспрямованого формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти. Досягнення ефективного результату (мети) щодо формування прогностичної компетентності у процесі засвоєння знань, умінь, навичок забезпечує використання у процесі навчання сучасних інформаційних технологій.

Перспектива подальших досліджень полягає в розробці структурно-змістової моделі формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1997. – 254 с.
3. Балалаєва О. Ю. Аналіз сутності поняття «інформатизація освіти» в сучасній педагогічній літературі / О. Ю. Балалаєва // Вища освіта України. Тематичний випуск : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – 2013. – Т. 2. – Дод. 1. – С. 192–194.
4. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. канд. пед. наук / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт. уклад. Бусел В.]. – К. : Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.

6. Кабанська О. С. Роль педагогічного прогнозування у професійній діяльності вчителя / О. С. Кабанська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 12. – С. 42–46.

7. Костюк Г. С. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посібн. / Г. С. Костюк. – К. : Рад. шк., 1989. – 608 с.

8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. – К. : В-во А.С.К., 2003. – 240 с.

9. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К. : Голов. ред. укр. рад. енциклопедії, 1973. – 599 с.

РЕЗЮМЕ

Постоян Т. Г., Кинешева А. Ю. Педагогические условия формирования прогностической компетентности будущих магистров начального образования.

Определены и охарактеризованы педагогические условия формирования прогностической компетентности будущих магистров начального образования в системе экспериментального обучения. Акцентировано внимание на том, что ведущая роль в формировании прогностической компетенции в условиях экспериментального обучения принадлежит информационным технологиям. Рассмотрены цели, задачи, подходы к построению содержания спецкурса «Прогностическая деятельность в системе менеджмента начального образования».

Ключевые слова: магистр начального образования, прогностическая компетентность, формирование, педагогические условия, спецкурс, информационные технологии.

SUMMARY

Postoyan T., Kynesheva A. Pedagogical conditions of formation of predictive competence of future masters of primary education.

Pedagogical conditions of formation of predictive competence of future masters of primary education in the system of experimental training are defined and characterized, namely:

- formation of motivational-value treatment to future predictive activity;*
- determination of understanding of existing dependence between the level of predictive competence and level of the general professional competence of future masters of primary education through introduction of a special course «Predictive activity in the system of management of primary education»;*
- creation of innovative information and communication educational environment on the basis of the competent focused and contextual approaches of training;*
- integration of a special course «Predictive activity in the system of management of primary education» and production, pre-graduation practices.*

Under the pedagogical conditions of formation of predictive competence of future masters of primary education the author means a result of purposeful selection, designing and application of the content elements, technologies (methods), and also organizational forms of education for achievement of the objectives of research.

The attention is focused on the fact, that the leading role in formation of predictive competence in conditions of experimental training belongs to information technologies. It was considered the purpose, tasks, approaches to creation the content of a special course «Predictive activity in the system of management of primary education». It is noted that in the basis of the content part of the special course is the modular principle. According to this principle training course includes two substantial modules, namely: I module «The conceptual bases of pedagogical forecasting», II module «The technology of forecasting pedagogical objects, processes and phenomena».

At realization of the purpose and tasks of a special course «The predictive activity in the system of management of primary education» is used the most perspective, significant and available to vocational training, information technologies, among which: multimedia technology; the technology of hypertext submission the information; the technology of thematic educational WebQuest; the educational blogs, namely: the short-term thematic blog of a special course, individual blogs of students portfolio, in which they carried out different types of tasks, the individual teacher blog; computer testing.

Further research of the broken problem is directed at the development of structural and substantial model of the formation of predictive competence of future masters of primary education.

Key words: *master of primary education, predictive competence, pedagogical conditions, special course, information technologies.*